

Випробування вступом

Важкий навчальний 2019–2020 рік майже добіг кінця. Й оскільки останньої чверті в школах і другого семестру у вишах у звичному розумінні через світову пандемію не було, а натомість довелося стрімголов освоювати дистанційне навчання, то й у закінчення навчального року, а відповідно і в початок вступної кампанії для абітурієнтів, також довелося вносити зміни. І на жаль, подекуди, на одні зміни накладати нові зміни.

Послаблення карантину давало надію провести ЗНО у традиційному режимі, забезпечивши тільки засобами захисту його учасників. Відповідно — й пробне ЗНО, які намічалися на 15–17 червня. Однак, не так сталося, як гадалося. Через щоденне зростання кількості інфікованих на COVID-19 пробу знань довелося провести в онлайн-режимі. Оскільки формат проведення було змінено в останній момент: тільки у п'ятницю ввечері на сайті Кабміну з'явилося повідомлення про внесення змін до постанови уряду від 12 червня, де першим же підпунктом пункту 4 було фактично заборонено проводити пробне ЗНО в закладах освіти, вступникам, яким запропонували пройти тести онлайн, нічого не залишалось, як брати штурмом сайти Українського та регіональних центрів оцінювання якості освіти. Результат відомий: сайти не витримували навантаження.

Утім, при всіх проблемах — і з навантаженням тестів, їх виконанням та визначенням результатів, і навіть з фінансовими питаннями щодо оплати заходу, це всього тільки пробні тести. Однак — попереду основні, і надалі вже зараз переймаються перспективами їхнього проведення і самі випускники, і батьки, й організації, які проводять тестування. А що, як зростання кількості захворювань на коронавірус не припиниться, а що як виникне загроза непроведення основних тестів?

І що, як виникне спокуса під цим приводом відмінити на нинішній рік проведення ЗНО, і таким чином, повернутися до проведення вступних іспитів у

У МОН обговорюють умови цьогорічного ЗНО

вишах (якщо епідеміологічна ситуація дозволить), або вступу за конкурсом шкільних «атестатів» чи перенесення вступної кампанії на невизначений період? З приводу можливих змін перейнявся проблемою на своїй сторінці у facebook й освітній омбудсмен Сергій Горбачов. Він отримав інформацію про те, що у «високих владних структурах готуються документи про скасування ЗНО», і якщо це не так, то очікує «на однозначну заяву про недоторканість ЗНО як надійного інструмента, який гарантує рівні права доступу до вищої освіти».

Таку «однозначну заяву» оприлюднило на своєму сайті Міністерство освіти і науки Украї-

ни, зазначивши, за словами т.в.о. міністра освіти і науки Любомири Мандзій, що «скасування ЗНО є неприпустимим, оскільки це єдиний об'єктивний інструмент оцінювання та механізм прозорого вступу до вишу, а його відсутність створить значні корупційні ризики». Очільниця міністерства заперечила: «МОН готове до проведення ЗНО у безпечних умовах та відповідно до рекомендацій Головного державного санітарного лікаря України і епідеміологічної ситуації».

У заяві від міністерства йдеться про те, що відбуватиметься контроль за дотриманням вимог щодо допуску на ЗНО (темпера-

турний режим, наявність маски або респіратор). Пункти тестування будуть забезпечені масками, термометрами, антисептиками. Відстань між учасниками має бути не менше, ніж 1,2 м, відбуватиметься дезінфекція приміщень тощо. Вписано навіть встановлення «проміжків часу для входу», «правильна організація черг із дистанцією», «супровід медиків та Національної поліції», а також «залучені інструктори не з груп ризику».

Звісно, багато що з переліку (якщо не все) залежатиме не стільки від наявності як від реалізації. А ще — як «спрацює» епідеміологічна ситуація.

16 червня Державна комісія з

питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій визначила умови, за яких ЗНО буде перенесено: понад 60 активних хворих на 100 тисяч населення по Україні, більш як 50% областей з перевищенням загальнонаціональних показників щодо кількості хворих, завантаження ліжок та охоплення тестуванням.

Наша газета вийде напередодні сесії ЗНО 25 червня — 17 липня. І в протистоянні твердження: «скасування ЗНО є неприпустимим» і «проведення ЗНО є неприпустимим», хочеться, щоб перемогло перше. Але тільки за умови повної безпеки, яка залежить від кожного з нас.

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ:

2 стор. Академік Ігор ЮХНОВСЬКИЙ:
«Я кілька десятиліть
свідомо буду
Українську державу...»

3 стор. Навіть пам'ятник
Тарасу Шевченку був
поранений

4 стор. Нобелівське
Євангеліє

ОФІЦІЙНО

Для вступників із Криму та Донбасу

Цього року абітурієнти з невідконтрольних територій Донецької та Луганської областей і Криму традиційно зможуть за спрощеною процедурою, без ЗНО, вступити до уповноважених вишів через освітні центри «Крим-Україна» та «Донбас-Україна». Для цього вони мають звернутися до одного з освітніх центрів у період з 9 червня до 23 жовтня, повідомляє пресслужба МОН.

У 2020 році мешканці тимчасово окупованих територій можуть вступати за спрощеною процедурою до понад 100 університетів, підпорядкованих Міністерству освіти і на-

уки, Міністерству охорони здоров'я, Міністерству внутрішніх справ та Міністерству культури та інформаційної політики.

Вступники, які бажають взяти участь у конкурсі на бюджетні місця, мають подати заяву та заповнити освітню декларацію в освітніх центрах:

вступники з Криму — не пізніше 20 серпня; вступники з Донбасу — не пізніше 22 серпня.

Ті, які не встигнуть цього зробити у серпні, до 23 жовтня можуть подавати заяви для вступу на контракт.

Для вступу мешканцям тимчасово окупованих територій достатньо мати свідоцтво про народження. А вступники, які не мають українського документа про освіту, можуть отримати його у школі при освітньому центрі, склавши два іспити ДПА з української мови та історії України. Також їм потрібно буде скласти один вступний іспит, який встановлює заклад вищої освіти.

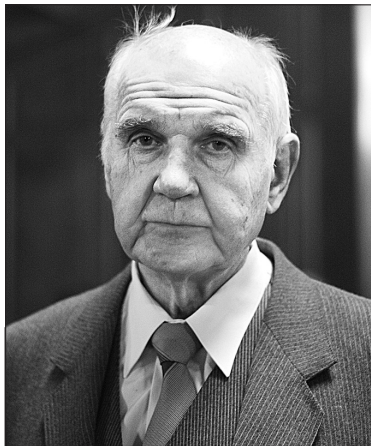
На загальних підставах, тобто через зовнішнє незалежне оцінювання, абітурієнти з Донбасу та Криму можуть вступити до будь-якого українського вишу.

У робочі дні з 9:00 до 18:00 працює безкоштовна гаряча лінія для вступників із тимчасово окупованих територій (0-800-504-425).

Академік Ігор ЮХНОВСЬКИЙ: «Я кілька десятиліть свідомо будує Українську державу...»

Почесний директор Інституту фізики конденсованих систем НАН України, почесний доктор Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, засновник і керівник Інституту національної пам'яті (2006–2010 роки), народний депутат України чотирьох скликань, відомий науковець і державний діяч, Герой України академік НАНУ Ігор ЮХНОВСЬКИЙ став доктором Honoris Causa Львівського національного університету імені Івана Франка. Цей титул, не зовсім знайомий в Україні, присуджують видатним науковцям та діячам на знак особливої честі та визнання внеску номінованого в науку, його заслуг перед нею.

Ця подія і стала приводом до нашої розмови.

Ігор ЮХНОВСЬКИЙ

— Як ви сприйняли присвоєння такого звання, Ігорю Рафаїловичу?

— Приємно, що мені виявили таку велику повагу.

— Над якими науковими темами ви зараз працюєте?

— Упродовж 10 років після повернення з Києва я працював над фазами переходів речовини з одного агрегатного стану в інший. Я вперше довів існування найважливішої точки, яка характеризує фазовий перехід. Мені вдалося отримати цю точку — однакової ймовірності для кожної молекули речовини бути у газовому чи рідкому стані.

— А з точки зору загальнодержавних політичних проблем?

— Ми зараз утворили проєкт нової Конституції України. Зважаючи на непросту ситуацію у країні, маємо мати нову Конституцію, новий політичний лад, притаманний Україні. Кожна гілка влади — виконавчої, законодавчої і судової — докладно розписана у зв'язку з новими обставинами. Передбачено створення двопалатного парламенту, де нижня палата — Верховна Рада і верхня палата — Сенат, в якому від кожної області будуть представлені по чотири сенатори. Сенат створюватиме регламенти поведінки усіх владних структур, а Верховна Рада ухвалюватиме бюджет і затверджуватиме уряд держави. Наявність Сенату з рівним представництвом зробить його дуже стійкою структурою. Кожен сенатор працюватиме шість років, а що три роки змінюватиметься третина сенату.

— Ні роки, ні велика наукова завантаженість вас не спляють.

Звідки берете силу й енергію ще й на суспільні справи?

— То, вже, мабуть, сімейне і спадкове. Дід мій був священником. Мав два приходи. В одному з приходів — в селі Перекалі була на горбі церква, де він правив, а біля неї його хата. Ця хата була таким старовинним, дуже маленьким замком. Стіни, мабуть, товщиною з метр, вікна подібні на бійниці. І в цих вікнах навколишній світ був наче у фокусі. Це — з точки зору дитинства.

З точки зору політики, розуміння суспільства, пригадую 1939-й. Прихід радянських військ на Волинь. Я вже тоді почав розбиратись в політиці.

— Чого у вашому житті більше — буднів чи свят?

— Знаєте, в моєму житті не було більше роботи і робочих днів, ніж зараз. Але від роботи я одержую насолоду. Я працюю безперервно, особливо зараз. Працюю і вночі, уві сні. І так само було раніше.

— Це теж, мабуть, родинне?

— Мабуть. Батько дуже працював багато. Був секретарем гміни за Польщі. Потім — бухгалтер різноманітних установ. На рахівниціх своїх він рахував і на роботі, і вдома...

— Аристотель казав: «Живи просто — думай піднесено». У вас це виходить?

— Це притаманно абсолютно кожній людині. Людина думає про свої плани набагато піднесеніше, ніж тоді, коли вона їх виконує.

— Що для вас — Час?

— Основний фактор підведення підсумків. Кожен день я ловлю себе на тому, що думаю: а

що ж я зробив за день, що маю зробити на другий день? І чи вистачить мені часу?

— Чи часто доводиться погоджуватись на компроміси?

— У простих речах, щоденних, з моїми домашніми — дуже часто, в дрібницях — дуже часто. А в науці — ні! А в політиці — ні!

— Україна потрібна світові? Як Ви вважаєте?

— Україна завжди була у світі.

— Але вона, наче в ямі — між Заходом, який прагне порозуміння з Росією, і тією ж Росією. Хіба не так?

— Я так не думаю. Україна сама себе заганає в яму своєю лінією. Спокійно йшла за чужою течією. Україна ще ні разу не самовизначилась посправжньому. Тому має недостатній голос у світі!

— Що для вас важливіше — братство по духу чи — по крові?

— Я кілька десятиліть абсолютно свідомо будує Українську державу. І я буду будувати Українську державу весь час — незалежно від обставин. І такі слова — «брати по духу чи по крові» — заважають нормально працювати.

— Чи вдасться нам зберегти українське село?

— Україна має незвичайно врожайні землі. Спокійно була руською, тобто — хліборобською. То ж основна задача: відродити українське село, бо воно було знищено більшовиками за Радянського Союзу. Знищені

добрі господарі. І ця родюча земля має забезпечити стійкість Української держави — великою кількістю добрих господарів. І зараз воно не відроджується. Але мусить відродитися на базі фермерства.

— Сучасна влада це розуміє?

— Вона ще себе не показала.

Але я думаю, що вона молода, і їй належить вчитися. Я впевнений, що в сучасній українській владі є дуже багато людей, які хочуть вчитися керувати державою. І допомагати їм вчитися конче потрібно.

— Світ для вас чорно-білий чи кольоровий?

— Кольоровий, звісно.

— Що швидше марнується — час чи здоров'я людини?

— Ви хочете запитати, що краще: бути лінивим чи слабким? Одне і друге — погано.

— Читаю у Романа Іваничука: «Без літератури — як без дихання».

— (Думає...) Краще сказати: без роботи — як без дихання.

— Скільки нам ще йти до української України?

— Але — йти!!! Постійно йти!!!

— Чи був у вашому житті Вчитель?

— У кожному віці — був, на щастя, в мене великий Вчитель. Найбільшим вчителем був, все ж таки, мій батько. Він не старався мене вчити. Але старався бути спокійним і працюючим.

— Тобто — був для вас прикладом?

— Саме так... А в університеті в мене було багато добрих вчителів. В науці вчителем був академік Боголюбов.

— Контактували з ним, чи вивчали праці вчителя?

— Спершу — робота з працями, а потім — контакти десятиліттями.

— «Зневажаю політиків», — сконстатував свого часу Василь Стус. Що скажете?

— Політика не є просто робота. Але політиком бути не просто.

— Один з політиків вчора сказав: «Інституції в Україні традиційно просідають». Згодні?

— Я вважаю, це сталося тому, що немає нормального переходу влади від покоління до покоління. І тому попереднє покоління є незрозуміле для нового покоління, і стає ніби не потрібним. А крім того, люди мало аналізують що діється. Переважно роблять поверхові висновки.

— Хто має людей вчити?

— Це — друге питання. Населення має мати гідність нації. А для того має дуже вчитися і дуже працювати.

— Хто — все ж таки?

— Школа.

— Як саме?

— У школі мають бути вчителями — і чоловіки, і жінки. Вони мають бути забезпечені в житті, щоби віддаватися вчителюванню. Цього, на жаль, не було за незалежного існування. Зараз — ще менше, ніж було вчора.

— А хто, все ж таки, має вчити вчителів?

— Вчителі живуть за державну зарплату. Зарплата дає можливість жити і вчитися, вдосконалюватися. Тому: вчителів створює держава.

— У що вірите?

— В Бога і в Україну.

— Кому більше довіряєте — Президентів, Кабінету Міністрів чи Верховній Раді — нинішнім?

— Ми написали Конституцію. Я є її редактором. Нині вона обговорюється. Ми весь час маємо створювати Державу. Кожен — своїм вмінням, спеціальністю, фаховістю. Тільки фахова людина може бути патріотом України! Людина без фаху створює в державі сміття.

— І в прямому розумінні, і в переносному розумінні?

— Звичайно.

— Чи відчуваєте енергетику рідної землі?

— Відчувати енергетику рідної землі — це поїхати зі своєї землі на чужу. І тоді моментально відчуєте, що втратили.

Спілкувався Богдан ЗАЛІЗНЯК, керівник прес-центру наукової журналістики, кандидат філологічних наук

НОВИНИ ОДНОГО ВИШУ: КПІ

PolyITANi досліджуватимуть Землю та космос

НТТУ «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського» розробляє нові наносупутники серії PolyITAN формату CubeSat. Один із супутників — PolyITAN-3 — планують запустити на навколоземну орбіту вже 2021 року. Про це розповідає пресслужба НТТУ.

Нині інженерна модель PolyITAN-3 ще на стадії розробки, проте вже наступного року апарат зможе використовувати для дистанційного зондування Землі, екологічного моніторингу, прогнозу землетрусів та досліджень іоносфери.

«Третій PolyITAN передаватиме зображення Землі: фотографуватиме та передаватиме дані на Землю для досліджень.

Він має додатковий блок для зйомки та спеціальні крила, які дають змогу збільшити електроживлення супутників», — ділиться інженер-розробник наносупутників Іван Старовіт.

«Супутник розробляємо разом з Познанською політехнікою — вона частково спонсоруватиме закупівлю маховиків та деяких елементів для систем електроживлення», — каже Борис Рассамкін, керівник команди інженерів-розробників наносупутників.

Водночас із третім PolyITANом команда працює над створенням трьох наступних наносупутників. Кожен з них матиме свою місію у космічному просторі. PolyITAN-4 планують застосовувати для біоекспериментів з рослинами та Місячними програм. П'ятий PolyITAN — для дослідження електронного

поля Землі та характеристики земних катаклізмів, як-от: землетруси й цунамі.

А перший тестовий КППшний наносупутник PolyITAN-1 запустили на навколоземну орбіту у червні 2014-го, і команда досі отримує з нього сигнали та всю необхідну інформацію PolyITAN-2-SAU — отримував виміри нижньої термосфери Землі для дослідження змін клімату. Він був створений у рамках міжнародного космічного проєкту QB50 і запущений в космос 2017 року.

Фестиваль інженерної творчості онлайн

Карантинний режим у КПІ триває, тож третій щорічний фестиваль інженерів та винахідників ТехноАртКПІ 2020 відбувся диджиталізовано: в режимі онлайн-трансляції на

платформах YouTube та Facebook. На момент завершення фестивалю стрім переглянуло близько 700 людей.

«ТехноАрт — це не презентація факультетів, це презентація творчих колективів. Студенти різних факультетів об'єднуються для спільних творчих ідей та цілей, які втілюють у життя через свої стартапи. Ми вдячні усім факультетам, які представили свої матеріали для фестивалю», — розповідає проєкторка з навчально-виховної роботи КПІ та організаторка фестивалю Наталія Семінська.

За традицією глядачам презентували найпрогресивніші інженерні розробки студентів-винахідників, учасників КППшних гуртків та творчих об'єднань, студентів-переможців фестивалю стартап-проєктів Sikorsky challenge та школярів технічної

секції Київської Малої академії наук, які працювали над проєктами під керівництвом викладачів КПІ.

Серед представлених — смартгорщик для рослин, вітровий двигун на основі сегнерового колеса, сервіс автоматичного добору музики до відео Harnix, бактеріальні капсули для розчинення відходів та багато інших проєктів.

«Звісно, живе спілкування і живе споглядання розробок у дії — набагато цінніше. Однак в умовах карантину ми не можемо собі цього дозволити, тож зробили все можливе, щоб фестиваль пройшов на якісному рівні в онлайн-форматі. До Ілона Маска за кількістю переглядів нам ще далеко, проте ми стараємося», — коментує проєктор з наукової роботи КПІ Віталій Пасічник.

ПАМ'ЯТЬ

Навіть пам'ятник Тарасу Шевченку був поранений

А міг взагалі злетіти в повітря. Що пережив Канівський музей в часи Другої світової війни?

18 червня 1939 р. на Чернечій (тепер Тарасовій горі) в Каневі були урочисто відкриті пам'ятник на могилі Тараса Шевченка (скульптор М. Манізер, архітектор Е. Левінсон) і будівля музею (архітектор В. Кричевський). Подія була приурочена до 125-річчя від дня народження Кобзаря.

В експозиції було представлено понад три тисячі експонатів. Працівники Київського художніх майстерень виготовили десятки тематичних gobelenів і ваз. У недільний день 22 червня 1941 року в музеї було близько 200 відвідувачів.

Євдокія Стецюк, яка працювала екскурсоводом, згадувала: «В перший день війни наїхало багато пароплавів з Києва, було багато екскурсій. А потім хтось як закричить! Що таке? Війна. То всі чисто побігли під гору до пароплавів, адже дома залишилися сім'ї. І в музеї стало пусто. Тоді й ми заревіли. В перші дні війни ми навіть ходили із автоматами увечері і вночі навколо пам'ятника. Сторожка. А самі всього, і куща, боялися».

У «Книзі записів відгуків і пропозицій» за період з 22 червня до 25 липня 1941 року збереглося 27 записів відвідувачів музею. 22 червня киянин А.Т. Духота записав: «... на виході з музею ми почули страшну звістку: германські літаки бомбардували наші міста, Київ, Житомир...».

Бої на Канівському плацдармі були запеклі. Ф. Гальдер, начальник генерального штабу вермахту, записав у своєму щоденнику, що з 1 по 16 серпня 1941 року під Каневом було використано таку кількість боеприпасів, яка передбачалася всім планом «Барбаросса». Ворог окупував місто 15 серпня.

Про те, як господарювали в окупованому музеї гітлерівці, розповів у своїх спогадах Іван Якович Церех, австрієць за походженням, який добре володів російською й німецькою мовами. Ще з осені 1936 року він працював квітником на території музею. Його спогади сприймаються як хроніка подій: «Вперше побачив я німців біля Чернечої гори 21 серпня 1941 р. До цього багато днів було чути стрілянину. А потім заскрипіли чужі вози та гармати по білому піску внизу біля могили, і пройшли солдати в зелених мундирах. Перший обоз пройшов до сусіднього дніпровського села — Пекарі.

Обійшов я могилу, підвів стежки, полив квіти біля пам'ятника Тараса, а сам думаю: що тепер буде з нами. Чув я й раніше від людей, що німці — душогиби і осквернителі, і боляче стало, і страшно. Не пішов я того вечора додому, залишився біля могили. Так в тривозі прожив я біля могили декілька днів. А потім почалося...

Чую якось вранці гуркіт під горою на дорозі, загуркотіли машини і зупинилися. Дивлюся, піднімаються по сходах нагору німці, тупотять чобітьми, голосно сміються. Перехрестився і жду. Попереду всіх важно йде високий худий німець в пенсне. Я потім довідався, це був корсунський гебітскомісар Лорманн з своєю граб-комісією.

Йдуть натовпом по галявині, регочуть, до пам'ятника підходять. Став я тоді біля входу на могилу, а до голови кров приливає.

Підійшли вони ближче, а до мене маленький такий німчик підбігає і кричить по-російськи:

— Ти хто такий?

— Сторож Шевченківської могили, — відповідаю. — А вам чого треба? — питаю. — Тут місце святе...

Гаркнув він на мене, штовхнув у груди і побіг вгору. Решта за ним. Ходять навколо могильної плити, у вази для квітів тикають свої сигари-смердючки. А німчик перекладає по-їхньому напис на плиті. Потім пішли до музею. Я за ними. Виламали німці двері, зайшли. А там так добре — чисто, світло, все сяє. Почався обхід. Лорманн швидко ходив по залах, як господар, зажерливо оглядаючи з-під пенсне всі багатства музею. І те, що йому сподобалось, тягли в купу. Великі картини... всього одинадцять картин — зірвали зі стін. Відібрав Лорманн також одинадцять різьблених крісел, радіоприймач, арифмометр і багато інших речей. Все пограбоване знесли вниз, навантажили в машини і від'їхали. Перед від'їздом Лорманн мені заявив: «Господар тут я. І дивись, головою відповиси, якщо вкрадеш». Міряв своїм аршином падлюка!

Через декілька днів другий негідник приїхав на Чернечу гору — канівський комендант Кребель. Пробув в музеї він недовго і вивіз у своїй машині фарфорові

Будівля музею теж зберігає пам'ять

1943 по січень 1944 року.

Директором музею в період окупації працював канівський житель Д. В. Лебедко (1901-1948). 6 червня 1944 р. він був заарештований органами НКВС, засуджений на 15 років позбавлення волі з конфіскацією майна, покарання відбував у Норильську, де і помер 1948 року. У штаті музею були екскурсоводи (відомі імена — Лаврентія Чумаченка та Віктора Бойка) і технічний персонал із жителів найближчих до Чернечої гори вулиць (10 осіб). Працівники заповідника утримували могилу Шевченка, музей і територію в чистоті й порядку. Змістовні спогади про це залишила квітничар Ганна Степанівна Мазуркевич.

«Після проведення облав у Каневі та селах району, нацисти

миші, шури, жаби; хліб давали тільки 1—2 рази на тиждень маленькими шматочками... Ув'язнені носили воду з Меланчиного потоку. Багато хто з в'язнів цим користувався для того, щоб утекти. Але якщо їх ловили, то били і закривали у кімнаті без вікон».

... Коли в'язні почали прибувати в музей, то він вже був спустошений: експозиція зруйнована і розграбована, скульптура розбита, скрізь валялися книги і сміття. «Боляче було дивитись, коли німець-кухар розпалював топку картинами, або коли німці використовували картини і скульптури, як мішені, і, регочучи, стріляли по них», — згадував колишній в'язень Микола Білопол, уродженець села Дарівка Канівського району. Квітничар Церех (на прізвище дід Фуфайка) свідчив: «Денщики розтягували по офіцерських бліндажах килими, виткані руками найвправніших українських майстрів, полотнами цінних картин завішували вікна хат, вкривали спини коней. А книгами палили в печях».

Колишня ув'язнена Марія Слинько розповідала, що «каторжною була робота на будівництві укріплень, але ще страшніше були ночі в таборі. П'яні крики, стрілянина, розбій не вшухали в музеї до самого ранку. Особливо лютував комендант табору Фукс. Бив палицею, стріляв без розбору...».

Ольга Стокіз, колишній екскурсовод музею, яка на початку жовтня 1943 р. декілька годин провела в трудовому таборі, була вражена побаченим: «Вся територія заповідника біля музею була встелена експонатами, книгами, рваними полотнищами з слідами олійних фарб на них, газетами, паперами. Все було порване, брудне, стоптане підковами брудних чобіт та кіннями...».

1992 року наукові співробітники Шевченківського національного заповідника дослідили, що в трудовому таборі містилося до 200 людей. Багато з них не повернулися з ув'язнення або померли після війни. Вдалося встановити імена 120 осіб і записати спогади, тих, хто вижив лише тому, що втік. 2003 року рішенням правління Федерального фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» (Київ) до переліку місць ув'язнення був доданий Трудовий табір в меморіалі Шевченка в Каневі.

2008 року була видана книга «За колючим дротом» (упорядники Р. Танана, О. Білокінь), в якій представлені спогади колишніх в'язнів трудового табору. Ці спогади, не тільки безцінне джерело історичної інформації, але й душа кожної окремої людини, з її відчуттям, розумінням, оцінкою того, що сталося.

206-а стрілецька дивізія звільнила Канів 31 січня 1944 року. А вже 28 лютого був складений Акт державної комісії, в якому на 10 сторінках викладено перелік скоєного нацистами на Чернечій горі: «Залишилось в музеї після господарювання осквернених псів Гітлера 10 експонатів; решта експонатів (понад 2 тисячі) вивезено, знищено або пошкоджено...»

Автор статті недавно дізналася, що завдяки нюху вівчарки-бійця Джульбарса, сапери штурмової інженерно-саперної 14 бригади розмінували могилу Тараса Шевченка. За час війни цей пес знайшов понад 7 тисяч снарядів. Став почесним учасником параду Перемоги. Через отримані поранення Джульбарс не міг самостійно крокувати. Собаку-героя з перебинтованими лапами пронесли по Червоній площі в шинелі верховного головнокомандувача.

Про звільнення Тарасової гори писали воїни-письменники, військові кореспонденти Борис Польовий, Дмитро Косарик, Сергій Смирнов, Андрій Малишко. Військовий фотокореспондент Яків Давидзон згадував, як він прилітав на літаку У-2 з Києва до Канева в один із зимових днів 1944 року, коли ще йшли бої під Тарасовою горою, зі спеціальним завданням — засвідчити злочини гітлерівських варварів: «Біля підніжжя гори літак не міг приземлитися, там ще йшли останні бої. З повітря було добре видно, як бігли фашисти. Льотчиця вирішила здійснити посадку на самій горі, поблизу пам'ятника. Під час зйомки до мене підійшов літній чоловік, як з'ясувалося пізніше, колишній наглядач музею. З розмови з ним я дізнався, що в музеї фашисти влаштували стайню; експонати, скульптури, бібліотеку повністю знищили. Сам пам'ятник, на щастя, уцілів, хоч мав кілька кульових пробілів. У супроводі наглядача я обійшов зали музею. Важко уявити картину, яку я побачив. Скульптури всі до однієї були перебиті. Книжки, картини пошматовані і розкидані, всюди панував хаос. Все це я зняв на плівку. Стрілянина не вшухала. Літак взяв курс на Київ. Додому ми прилетіли, коли стемніло. У той же вечір проявив плівку. На завтра газета «Радянська Україна» опублікувала цілу смугу матеріалів і фотографій, які звинувачували гітлерівців в ще одному акті вандалізму».

У фондах Шевченківського національного заповідника зберігається 16 фото, які свідчать про стан музею та могили Тараса Шевченка після звільнення від гітлерівців. В'язні трудового табору засвідчують, що жажіття ув'язнення не стерлося з їхньої пам'яті.

Світлана БРИЖИЦЬКА,
заступник генерального
директора Шевченківського
національного заповідника з
наукової роботи

Так виглядав музей під час окупації

сервізи, вази, килими, гардини.

А потім зграями і поодинокі з'являлися в музеї німецькі солдати, напихали сумки і речові мішки цінними речами, пиячили, бешкетували.

Лорманн приїжджав з Корсуня разів двадцять, і після кожного його приїзду пустіли зали музею, і навантажені доверху машини вивозили цінні картини і дорогі меблі.

У вересні 1943 р., коли лінія фронту підійшла до Дніпра, на Чернечій горі з'явилися есесівці. Вони розселилися в сусідніх хатах, вигнали господарів і почали обгороджувати будинок музею колючим дротом. Незабаром зігнали сюди двісті селян, замкнули і виставили вартових».

Гітлерівці перетворили музей Шевченка на трудовий табір, який тут функціонував з вересня

й поліцаї привозили на возах і зганяли в музей, головним чином, дітей 13—14 років, юнаків та дівчат 15—17 років. Були тут і люди старшого віку — військовополонені, матері, які шли сюди замість своїх дітей. Вночі, під час ведення боїв, під свист куль, вони будували оборонні споруди (окопи, траншеї, бліндажі, бункери) на лінії фронту вздовж правого берега Дніпра... Працювали у будь-яку погоду... За ніч одна людина мала викопати окоп довжиною в п'ять метрів. За невиконання в'язнів били нагайками з дроту, гумовими батогами... У залах музею була влаштована стайня і військова кухня...

Годували в'язнів раз на добу, так, аби не померли: вареною нечищеною картоплею, гнилою капустою, гороховим супом з кузками, юшкою, в якій траплялися

Нобельське Євангеліє

14 червня виповнилося 500 років рукописному Євангелію, створеному в селі на Рівненщині

Саме тоді, 14 червня 1520 року, у поліському містечку Нобель дияк Севастьян Аврамович поставив останню крапку, переписуючи Священну книгу, про що й повідомив, додавши післямову. А в ній написав: «...книга ця, названа Євангеліє тетро, створена при королі Сигизмунді, єпископі Іоні, владиці Турівським та Пінським, при князеві Федорі Ярославовичі, повелінням христороука, раба Божого Симеона Батиевича, старця Хоїнського, і дана в храм... Святого Миколи в Ноблі. А хто цю книгу візьме від церкви Святого отця Миколи в Ноблі Пінського повіту, той буде проклятий у цей вік і в майбутній. А писав дияк, многогрішний раб Божий Севастьян Аврамович у Ноблі. Закінчена книга ця місяця червня, у перший день місяця, у день Святого Юстина-філософа й мученика Юстина».

«У давнину Нобель був значним міським центром на Волинському Поліссі. У ньому існувало п'ять церков, при яких діяли школи й писалися книги», — каже працівниця Рівненського краєзнавчого музею Людмила Шахматова.

У середині XIX століття письменник Петро Гільтенбранд, працюючи над систематизацією писемних пам'яток у бібліотеці Вільнюса, виявив старовинний рукопис, написаний церковнослов'янською мовою. Він зробив короткий опис Євангелія і вніс його до каталогу.

А вже в наш час, кілька років тому, книгу у Вільнюсі виявили поліські краєзнавці. Спочатку учителька, краєзнавець із Зарічненського району Валентина Тумаш прочитала згадку

про Євангеліє у каталозі Петра Гільтенбранда, а потім краєзнавець священник Павло Дубінець віднайшов книгу в бібліотеці Академії наук Литви.

Після віднайдення книги поліськими дослідниками, литовські вчені також звернули на цю пам'ятку більшу увагу. Рукопис відправили на реставрацію, книгу оцифрували.

Рукопис Нобельського Євангелія старший від Пересопницького Євангелія на 41 рік. Однак це різні рукописні видання. Нобельське копіювали з церковнослов'янського оригіналу, а Пересопницьке перекладали на просту мову. Як сказано у післямові до Пересопницького Євангелія — це переклад, з «язика болгарського на мову руськую»...

Однак і в тексті Нобельського Євангелія зустрічаються елементи народної мови. Переписувач, можливо, несвідомо відступав від норм церковнослов'янської мови, використовуючи подекуди літеру «і», а «ять» замінюючи на «е». Хоча такі відступи зустрічалися і в інших переписаних церковних книгах XVI століття.

«Це унікальні пам'ятки — одна і друга, — сказав про два Євангелія директор Інституту української мови НАН України доктор філологічних наук Павло Гриценко. — Унікальні своїм значенням, як свідчення того, якою була взаємодія, глибина взаємодії української розмовної мови і церковнослов'янської».

Нобельське Євангеліє, як кажуть спеціалісти, написане півуставом. У ньому — понад 700 сторінок тексту. Він — суцільний, написаний чорним чорнилом, поділу на слова немає. Червоною кіновар'ю виділені цита-

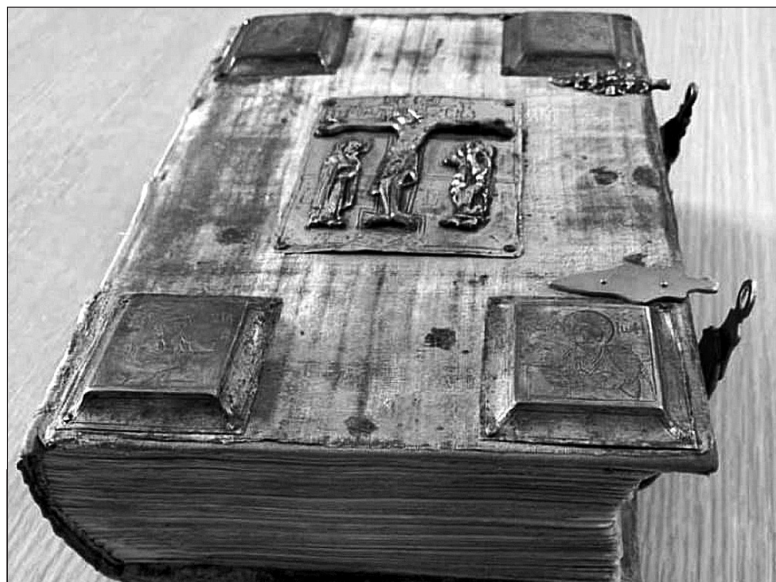
ти зі Старого Заповіту та слова Ісуса Христа. На полях Євангелія зустрічаються малюнок Голгофи зі Святим Хрестом. Він позначає кінець розділів. Дослідники рукописних видань стверджують, що знак Голгофи — рідкість для тодішніх Євангелій. Зустрічаються також у тексті правки слів, перекреслення, а на полях — пояснення та коментарі.

Оскільки в книзі є згадка також про переписувача — дияка Левка, тож імовірно, що над книгою працювало кілька переписувачів.

У жовтні минулого року у пресцентрі «Главкому» в Києві відбулася презентація листів репринтного видання Нобельського Четвероевангелія. Вони з'явилися на світ завдяки меценатській підтримці краян. Про це розповіли під час презентації голова Благодійного фонду «Наш край» Павло Яніцький та краєзнавець отець Павло Дубінець. Таким чином тепер унікальний рукопис можна не лише побачити, але й погортати та дослідити з наукової точки зору.

Хто ж порушив заборону, та ба — прокляття, накладене дияком Севастьяном Аврамовичем?

«Євангеліє, написане 1520 року в селі Нобель Зарічненського району, зберіглося у тамтешній церкві. Але у 1856 році граф Тишкевич заснував у Вільнюсі Музей давнини, і споряджена ним на Полісся археографічна експедиція десь у 1860 році забрала Євангеліє з Нобеля. Його сліди місцева краєзнавиця Валентина Тумаш-Ляховець виявила у Вільнюсі в Бібліотеці Академії наук Литви», — розповів тоді отець Павло (Дубі-

Нобельське Євангеліє. Фото із сайту «Радіо Свобода»

нець), який і сам долучився до краєзнавчої розвідки.

За сприяння меценатів виготовлено 4 репринтних копії Євангелія, одна з яких повернена до села Нобель, а інші передані до наукових бібліотек, музеїв та інших установ.

«З поверненням Нобельського Четвероевангелія в Україну, до нас, на Рівненське Полісся, руйнується міф про те, що ці території в давнину були малоосвічені і неписьменні. Це дуже правильно, що сьогодні наші краєзнавці та наш Інститут української мови досліджують такі цінності, розказують суспільству, а також нашому молодому поколінню про те, що у нас є та пам'ять, є та давнина, є те коріння, яким варто гордитися», — переконаний Яніцький.

Настоятель Морочненської Свято-Параскевської церкви отець Павло (Дубінець), висловив сподівання, що знайдуться зацікавлені «державні люди», які посприяють вивченню національної пам'ятки та поширенню знання про неї. І принаймні, якщо не можна буде повернути оригінал, то будуть здійсненні ре-

принтні видання книги і наукове вивчення пам'ятки.

...Наприкінці травня нинішнього року з нагоди 500-ліття Нобельського Євангелія на Рівненщині відбувся круглий стіл. Участь в онлайн Zoom-конференції взяли представники музеїв, краєзнавці та історики області. Кожний з них натхненно говорив про велику духовну і культурну спадщину, яку одержав край. І це справді так. Адже не тільки Нобельське, а й Пересопницьке Євангеліє і Острозька Біблія з'явилися на цій землі.

Але нинішня подія — має, як мінімум, всеукраїнське значення. Хоча насправді — світове. І в тому, що вона проходить майже непоміченою для громадян України, її культурно-освітницького прощарку, звичайно, причетна епідемія коронавірусу. Але не тільки. Насправді, це свідчить про недооцінку державою скрижалів історії, які об'єднують і роблять нас єдиним народом.

Але хочеться думати, що ще не все втрачено.

Олеся ДЯЧУК,
Тетяна КАРЛАШ

ПОШУКИ, ЗНАХІДКИ, ВІДКРИТТЯ

Грибок проти радіації

Американські вчені та дослідники NASA проводять експеримент на Міжнародній космічній станції, щоб з'ясувати, чи здатен чорнобильський грибок захистити від радіації. Про це повідомляє *Cnet*.

Ще в листопаді минулого року вчені з університету Джонса Гопкінса (штат Меріленд, США) відправили меланін, отриманий від грибка, до Міжнародної космічної станції. На МКС меланін випробують на здатність захищати від радіації в космосі.

Грибок вперше було виявлено на стінках зруйнованого 4-го реактора Чорнобильської АЕС в 1991 році — через п'ять років після вибуху ядерного реактора. Лише нещодавно вчені встановили, що його властивості можуть допомогти захистити людей від радіації.

Йдеться про грибок виду *Cryptococcus neoformans*. Подальші дослідження продемонстрували, що ці грибки здатні перетворювали енергію гамма-випромінювання в хімічну енергію (радіосинтез). Тобто, вони можуть бути корисними для людини в космосі через їх меланін. Водночас вони можуть негативно впливати на людину з порушеною імунною системою.

Очікується, що результати роботи стануть доступними впродовж найближчих місяців.

Льодовики Гренландії тануть «знизу»

Німецькі вчені, які вивчають зміни клімату, пояснили стрімке прискорення танення льодовиків Гренландії наявністю теплих течій під масивами криги. Про це йдеться у повідомленні УНІАН з посиланням на *CNN*,

що оприлюднює дослідження, опубліковані в журналі *Nature Geoscience*.

Висновки зроблено на підставі вивчення льодовика 79-го градусу північної широти в північно-східній Гренландії. За останні кілька років глибина западини, що утворилася внаслідок проходження теплої течії з Атлантичного океану, розрослася на 15 метрів. Як тільки крига стає тоншою, глибина западини збільшується. Відповідно, збільшується й обсяг теплої води, що надходить до льодовика. Тому айсберги тануть в шість разів швидше.

Загалом, швидкість танення льоду Гренландії з 1992 по 2018 рік збільшилася в сім разів, а до кінця XXI століття тала вода з острова може призвести до зростання рівня Світового океану на 7 сантиметрів.

Триває передплата на друге півріччя 2020 року

40744

Передплатний індекс в усіх відділеннях зв'язку

Вартість передплати на півроку — 69 грн. 12 коп.
на три місяці — 34 грн. 56 коп.
на місяць — 11 грн. 52 коп.

Відкрийте свій СВІТ

Голова Наглядової ради —
академік НАН України Борис ПАТОН
Індекс газети «Світ» — 40744
Реєстраційне свідоцтво
КВ №23725-13565ПР від 6 лютого 2019 р.

світ

Адреса редакції:
01601, МСП, Київ-601, бульв. Т. Шевченка, 16.
Телефон/ факс 287-82-47
E-mail: svit@mon.gov.ua **www1.nas.gov.ua/svit**

Відповідальність за достовірність інформації та реклами несуть автори та рекламодавці
Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій
Зам. 10
Газету віддруковано у ПП «Фірма «Гранмна»